

Farklı Sosyal Kimliklerimize Rağmen, Aynı Yurt Odasında Birlikte Yaşayabiliriz: Gruplararası Empati

Veysel KARAZOR¹, Abbas TÜRNÜKLÜ², Tarkan KAÇMAZ³

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimlik kategorilerine (Türk/Kürt) sahip öğrencilerin, birbirleri ile ne ölçüde empati kurduklarını incelemektir. Araştırma, nitel çalışma olarak kurgulanmıştır. Araştırma, öğrenciler ile yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Toplam “45” (22 Türk/23 Kürt) öğrenci ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek nitel veriler toplanmıştır. Araştırmada veri toplamak için standartlaştırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde sırası ile veri azaltımı, veri gösterimi ve sonuç çıkarma aşamaları izlenmiştir. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, birbirlerinin bakış açılarını genellikle anlayabildiklerini, ancak birbirlerinin dünya görüşlerini ise, genellikle anlayamadıkları bulunmuştur. Türk/Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin, sıkıntı çektiğini, haksızlığa uğradığını ya da üzgün olduğunu gördüklerinde, hissettikleri duygular ve gösterdikleri davranışlar incelendiğinde, çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrenciler genellikle duygularını ifade ederken, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarının duygularına paralel olarak, can sıkıntısı çekme, üzüntü duyma, rahatsız olma, öfke ve kızgınlık duyma ve empati kurma gibi söylemlerde bulunmuşlardır. Benzeri biçimde öğrenciler davranışlarını ifade ederken ise, diğer sosyal kimliğe sahip öğrenciye yönelik, psikolojik destek, yardım etme, diyalog kurma, haksızlığa uğrayan tarafı savunma, derdini paylaşma, diyalog kurma gibi davranışları öne çıkarmışlardır.

Anahtar sözcükler: gruplararası arkadaşlık, gruplararası temas, gruplararası empati

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, veyselkarazor(at)gmail.com

²Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, abbas.turnuklu(at)deu.edu.tr

³Öğr. Gör. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, tarkan.kacmaz(at)deu.edu.tr

Yazar Notu: Bu araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından “2017161” numaralı proje olarak finanse edilmiştir.

Geliş tarihi: 21.03.2018

Kabul tarihi: 18.11.2018

Despite Our Different Social Identities, We Can Live Together in the Same Dormitory Room: Intergroup Empathy

ABSTRACT

The aim of this research was to examine the extent to which students with different social identity categories (Turkish/Kurdish) staying in the same university dormitory room empathized with each other. The study was designed as qualitative study. The research was conducted by means of face to face interviews with the students. In-depth face to face interviews were held and qualitative data were collected. A standardized interview technique was used to collect data in the study. In the analysis of qualitative data, data reduction, data display and conclusion steps were followed consecutively. It was found that students with Turkish/Kurdish social identities generally understood each other's points of view, but often did not understand each other's worldviews. When the emotions and behaviors of students with Turkish/Kurdish social identities when they saw a friend from the other social identity who was in trouble, wronged or sad were examined, remarkable results were achieved. Students usually expressed their feelings in parallel to the feelings of their friends from the other social identity, such as feeling troubled, sad, disturbed, angered and empathetic. Similarly, when describing their behaviors, students pointed out behaviors such as psychological support, helping, establishing dialogue, defending the wronged party and sharing the concerns of the students with the other social identity.

Keywords: crossgroup friendships, intergroup contact, intergroup empathy

Karazor, V., Türnüklü, A. ve Kaçmaz, T. (2018). Farklı sosyal kimliklerimize rağmen, aynı yurt odasında birlikte yaşayabiliriz: Gruplararası empati. *Nesne*, 6(13), 407-438.

Ülkemizde son 30 yıldır bir “sosyal ve kültürel kimlik” olarak “Kürt” kimliğini odağa alan toplumsal eylemlere ve şiddet olaylarına sıkça rastlanmaktadır. Dolayısıyla, hem yazılı ve görsel basında hem de toplu eylemler yoluyla sosyal yaşamda, “sosyal ve kültürel kimlik” temelli konular hep sıcak, dikkat çeken ve müzakere edilir olmuştur. Sosyal kimlik kaynaklı şiddet olayları kimi zaman kimlik temelli bir sorun olarak, kimi zaman da terör ve güvenlik bağlamında ele alınmıştır. Toplumsal şiddet olayları doğal olarak şiddete maruz kalan kişiler ile yakın ve uzak akrabalarını doğrudan; aynı sosyal kimliği paylaşan diğer kişileri ise, bilişsel ve duyuşsal düzeyde, dolaylı olarak etkiler olmuştur. Her bir olay, sadece doğrudan etkilenen kişileri değil, medya aracılığıyla çok uzaklarda bulunan kişileri de en azından bilişsel ve duygusal düzeyde dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada tüm yaşamları boyunca doğrudan ya da dolaylı “sosyal ve kültürel kimlik” temelli şiddet olaylarının belli ölçüde farkında olan ve farklı sosyal kimlikten gelen üniversite öğrencilerinin (Türk/Kürt), üniversite yurtlarında aynı odada yaşarken deneyimledikleri “gruplararası empati” sürecinin incelenmesi hedeflenmektedir.

Gruplar Arası Temas Hipotezi

Farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasındaki temas ve arkadaşlıklar uluslararası sosyal psikoloji alan yazınında son 60 yıldır oldukça dikkat çeken ve hakkında sıkça araştırmalar yapılan bir çalışma alanıdır. Allport (1954) farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasında deneyimlenen olumlu temasın ve etkileşimin gruplar arası önyargıları azaltmak ve gruplar arası ilişkileri geliştirmek için etkili bir strateji olabileceğini öne sürmüştür. Ancak gruplar arasında temasın olumlu sonuçlarının gerçekleşmesi için dört optimal koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar, gruplar arasında eşit statü, ortak hedefler, gruplar arası iş birliği ve otoritenin, yasaların veya geleneklerin desteğidir. Benzer şekilde, Pettigrew ve Tropp (2006) da 515 farklı çalışma üzerinde yapmış oldukları meta-analiz çalışması sonucunda, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasında deneyimlenen gruplar arası temasın gruplar arası önyargıları azalttığını saptamışlardır. Gruplar arası temasın önyargıları azaltma sürecinde temel olarak üç aracı değişkenin (dış-grup hakkında bilgi, gruplar arası empati ve gruplar arası kaygı) etkili olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla, meta-analiz sonucunda gruplar arası temasın geniş bir grup ve içerik bağlamında önyargıların azaltılmasına anlamlı düzeyde katkıda bulunabileceğine dair güçlü kanıtlar sağladığı tespit edilmiştir (Pettigrew ve Tropp, 2006). Benzer bir bulguya Davies, Tropp, Aron, Pettigrew ve Wright (2011) tarafından gerçekleştirilen meta-analiz çalışmasında da rastlanmaktadır. Bu

çalışmanın sonucunda, gruplar arası arkadaşlıkların, diğer bir ifade ile dış grup arkadaşları ile geçirilen zamanın, kendini dış grup üyesi arkadaşına açmanın, dış grup üyesi arkadaşına yakınlığın ve dış grup üyesi arkadaş sayısının gruplar arası tutumlarla ilişkili olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında deneyimlenen olumlu gruplar arası temasın ve gruplar arası arkadaşlıkların, gruplar arası ilişkileri geliştirmek ve gruplar arası önyargıları azaltmak açısından önemli olduğunun saptandığı söylenebilir. Benzer şekilde, dış-grup üyesi ile doğrudan arkadaşlık kurmanın gruplar arası tutumla doğrudan ilişkili olduğu da saptanmıştır (Munniksma, Stark, Verkuyten, Flache ve Veenstra, 2013). Buna ek olarak, deneyimlenen gruplar arası olumlu temasın, gruplar arası önyargıları azaltmaya ve olumlu tutumları geliştirmeye yönelik etkilerinin hem yaşanan deneyimin ötesine taşındığı hem de dış gruba ait diğer kişilere genellendiği de bulunmuştur (Pettigrew ve Tropp, 2011:32-33). Benzer biçimde, Paolini, Harwood ve Rubin (2010) de gruplar arası temasın tutumlara yönelik olumlu etkilerinin, dış-grup üyesi yeni bir kişiye ya da tüm gruba taşınması durumunda, genel olarak gruplar arası ilişkileri etkileyebildiğini ifade etmektedirler.

Gruplar Arası Empati

Gruplararası önyargıların, ayrımcılığın, dışlamanın ve şiddete varan gruplararası çatışmaların azaltılmasında ve dönüştürülmesinde gruplararası temasın ve farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasındaki arkadaşlığın etkileri üzerinde çok sayıda araştırma yapılmıştır. Turner ve Cameron (2016) gruplar arası arkadaşlıkların aynı grup arkadaşlıklara göre hem daha nadir hem de sürdürülmesi ve dengeli olmasının daha zor olduğunu belirtmektedirler. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki ilişkinin, yapıcı ve barışçıl olarak sürdürülmesinde ve gruplararası önyargıların, ayrımcılığın, dışlamanın, tehdit algısının, düşmanca duyguların ve olumsuz dış-grup tutumlarının önlenmesinde ve azaltılmasında “gruplararası empatinin” yeri ve etkisi büyüktür. Benzer biçimde, Stephan ve Finlay (1999) yeterli kişilerarası empatinin, kişilerin birbirlerine ilişkin tutumlarını ve davranışlarını yararlı ve olumlu yönde etkiler iken, empatinin olmaması durumunda ise, kişilerarası tutumların ve davranışların olumsuz yönde etkilendiğini söylemektedirler. Empatinin varlığı kişiler arasında olumlu, yararlı ve sosyal kabul ve dostluğu teşvik etmeyi amaçlayan prososyal davranışlara yol açmaktadır.

Hewstone (2009), birçok araştırma sonucunu özetleyerek, karşısındaki bakış açısından bakmanın bilişsel bir faaliyet olduğunu, duygusal empatinin ise bir başkasının duygusal durumuna şahit olduğunda ortaya çıkan bir durum olduğunu söylemektedir. Duygusal empati, başka birinin kendi durumunu nasıl algıladığını ve

sonuç olarak onun nasıl hissedebileceğini hayal etmeyi içerir. Karşısındaki bakış açısından bakma ve duygusal empatinin gruplararası ilişkiler için bir takım olumlu sonuçları vardır. Özellikle, ben ile diğeri arasında birleşmenin ya da artan örtüşme algısının ortaya çıkmasına neden olur (Hewstone, 2009).

Farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki temas, farklı toplumsal gruplar arasındaki benzerliklerin algılanmasına, gruplararası empatinin ve olaylara diğer grubun bakış açısından ve referans noktasından bakabilmenin geliştirilmesine ve gruplararası kaygıların azaltılmasına katkı verebilir (Turner ve Cameron, 2016). Dolayısıyla, karşısındaki bakış açısından bakma ve empati gibi beceriler, yakın ve samimi temas sonucu artabilir ve bu durum da gruplararası önyargıların azalmasına neden olabilir (Aboud ve Brown, 2013). Bu yaklaşımları destekler nitelikte, Pettigrew ve Tropp (2008), farklı sosyal kimliklere sahip kişiler ve gruplar arasındaki teması ve özellikle gruplar arası yakınlığın, olayları diğer grup üyelerinin bakış açısıyla görebilme becerisi kazanmalarını ve dış-grubun endişeleriyle empati kurmalarını sağlayabileceğini belirtmektedirler. Bu yeni bakış açısı, gruplar arası tutumların geliştirilmesine de katkıda bulunabilir ve bu sayede gruplararası empati, gruplararası önyargının azaltılmasında aracılık rolü oynayabilir (Pettigrew ve Tropp, 2008).

Aynı ve ortak sosyal mekanı paylaşan, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki olumlu temas, aynı zamanda dış gruba ilişkin empatiyi geliştirir ve dış gruba ait bakış açısının benimsenmesine de yol açabilir. Farklı sosyal kimlikten kişilerle temasta bulunanlar, dış grup üyelerinin dünyayı nasıl hissettiğini ve gördüğünü onların bakış açısıyla anlamaya başlar. Empati ve karşısındaki bakış açısından bakma becerisindeki bu artış, doğal olarak gruplararası önyargıları azaltır (Pettigrew, Tropp, Wagner ve Christ, 2011). Bu söylemi destekler nitelikte, Pettigrew ve Tropp (2008) gruplararası kaygının azalması ile hem gruplararası empati hem de diğer gruba ilişkin elde edilen bilgi arasında anlamlı ilişkinin varlığını işaret ederek, artan gruplararası empatinin, karşısındaki bakış açısından bakma ve dış grup hakkında elde edilen bilgi birikimi aracılığıyla, gruplararası önyargının azalmasına etkili bir şekilde katkıda bulunabileceğini söylemektedir. Dolayısıyla, öncelikle gruplararası kaygının, gruplar arası temas yoluyla azaltılması gerekmekte olduğu belirtilmektedir (Pettigrew ve Tropp, 2008).

Turner ve Cameron (2016) kişilerin, karşısındaki bakış açısından bakma ve başkaları ile empati kurma kapasitelerinin farklı sosyal kimlikten gelen bireyler arasındaki arkadaşlıkların kurulmasında ve sürdürülmesinde yardımcı ve etkili olacağını belirtmektedirler. Benzer biçimde, Hewstone (2009) empatinin diğer kişinin bakış açısından bakma ile yakından ilgili olması nedeniyle, farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin birbirlerinin bakış açıları ile bakmalarının, onların birbirlerine yönelik

önyargılarını karşılıklı olarak birbirlerinin gözlerinden anlamalarına katkı vereceğini ve sonuç olarak da farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin birbirlerine ilişkin empati deneyimlerinin karşılıklı önyargıları azaltacağını belirtmektedir. Aynı şekilde, olumlu gruplararası temas, dış-gruba yönelik empatiyi geliştirebileceği ve dış-grup bakış açısının benimsenmesine katkı verebileceği söylenebilir. Farklı sosyal kimliklere sahip olanlar, dış-gruptan bir kişi ile temasta bulunmaya başladıklarında, dış-grup üyelerinin dünyayı nasıl hissettiğini ve gördüğünü anlamaya başlar. Dolayısıyla da, sosyal gerçekliği onların bakış açılarından görmeye başlarlar. Gruplararası empati ve karşısındaki bakış açısından bakma becerisindeki bu artış önyargıları azaltır. Gruplararası temas, olumlu gruplararası duyguları arttırdığı gibi, önyargıları da azaltır (Pettigrew ve arkadaşları, 2011). Dış-grup arkadaşlıkları, gruplar arası azalan kaygı, artan duygusal empati, olumlu dış-grup tutumları, daha fazla algılanan dış-grup değişkenliği ve azalmış olumsuz eylem eğilimleri ile de ilişkilendirilebilir (Swart, Hewstone, Christ ve Voci, 2010).

Jugert, Noack, ve Rutland (2013) birçok araştırma sonucunu özetleyerek “empati” kurabilen bireylerin olumlu sosyal becerilere (prosocial) ve yardım davranışlarına daha yatkın olduklarını ve olumlu sosyal davranış sergileyen kişilerin etnik gruplar arası arkadaşlık kurma ve bu ilişkiler kurulduktan sonra etnik gruplar arası dostluklarını sürdürme olasılıklarının da daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Araştırmacılar, daha yüksek “duygusal empati” sahibi kişilerin, diğer etnik gruplara yönelik duygusal bakış açısı kazandıkları ve olumlu tutum gösterdikleri için etnik temelli gruplar arası arkadaşlıklar kurma olasılıklarının daha yüksek olduğunu söylemektedir. Farklı sosyal kimlikten gelip arkadaşlık kurabilen kişiler, arkadaşlıklarında çeşitliliği destekleyebilir ve fiziksel özelliklerine dayalı olarak ayrımcılık yapma olasılıkları daha düşük olduğundan, etnik gruplar arası dostlukları sürdürme olasılıkları da doğal olarak daha yüksektir. Empati gibi sosyo-duygusal yetkinlikler, etnik temelli gruplar arası etkileşimleri de artırabilir. Duygusal empatinin, etnik temelli gruplar arası dostlukları korumak konusunda bilhassa önemli olduğu söylenebilir (Jugert ve arkadaşları, 2013). Gruplararası temas ve özellikle arkadaşlık, bireyin dış-gruba empati göstermesine ve dış-grubun bakış açısından bakmasına olanak sağlar. Dolayısıyla, dış-gruba dair bu yeni görüş ile gruplararası önyargı azaltılabilir. Ayrıca, gruplar arası tehdit ve kaygının da azaltılmasına vesile olabilir (Pettigrew, Christ, Wagner ve Stellmacher, 2007).

Yukarıda yer verilen alanyazının ışığında, bu çalışmada, üniversite yurtlarında aynı odada kalan ve yaşayan, farklı sosyal kimlik kategorilerine (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleriyle ne ölçüde empati kurabildikleri incelenecektir. Bu bağlamda; Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip

öğrenciler, birbirlerinin bakış açılarını ne ölçüde anlayabiliyorlar?, Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, birbirlerinin dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anlayabiliyorlar?, Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşının sıkıntı çektiğini gördüğünde, ne ölçüde canları sıkılıyor? Böyle durumlarda neler yapıyorlar?, Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşının haksızlığa uğradığını gördüklerinde, ne ölçüde kızıyorlar? Böyle durumlarda neler yapıyorlar?, Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşlarının üzgün olduğunu gördüklerinde, ne ölçüde üzüyorlar? Böyle durumlarda neler yapıyorlar?, Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, yurt odasında kendi sosyal kimliklerinden tek kişi olduklarında, diğer sosyal kimlikten kişilerle etkileşime (konuşmak, proje üzerinde çalışmak vb.) girdiklerinde kendilerini nasıl hissediyorlar?, araştırma sorularına çalışmada yanıt aranacaktır.

Yöntem

Bu araştırmanın amacı, yurtlarda aynı odada kalan, farklı sosyal kimlik kategorilerine (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin, karşılıklı olarak, birbirleri ile ne ölçüde empati kurabildiklerini incelemektir. Araştırma nitel çalışma olarak kurgulanmıştır.

Katılımcılar

Araştırma Kredi ve Yurtlar Kurumunda ve Dokuz Eylül Üniversitesine ait yurtlarda kalan öğrenciler ile yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Toplam “45” (Türk/Kürt) öğrenci ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş ve sözlü nitel veri toplanmıştır. Görüşme yapılan kişilerin 23’ü Kürt (erkek: 9; kadın: 14), 22’si ise Türk (erkek: 7; kadın: 15) sosyal kimliğine sahiptir. Görüşülen kişilerin seçiminde aynı odada Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler olarak birlikte kalma koşulu referans alınmıştır. Öğrencilerin yarısının Türk, yarısının Kürt sosyal kimliğine sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Böylece karşılaştırmalı veri toplanması sağlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada nitel veri toplamak için standartlaştırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin seçilmesinin nedeni görüşülen kişilerden derinlemesine ve

detaylı olarak veri elde etmektir. Üniversite öğrencileri ile görüşme yapılırken görüşmede ortaklık ve aynılık sağlamak için ‘görüşme formu’ kullanılmıştır. Aynı zamanda bir araştırmacı veri toplama sürecinde sorumluluk almıştır. Böylece görüşme sürecinde tutarlılık sağlanmaya çalışılmıştır.

Sıklıkla, gruplararası ilişkiler konusunda betimsel ve ilişkisel tarama çalışmalarında Likert tipi, kapalı uçlu sorulardan oluşan veri toplama araçları çok yaygın olarak kullanılırken, bu çalışmada farklı olarak standartlaştırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bunun nedeni, aynı odayı en azından bir yıldır paylaşan ve birlikte yaşayan Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, birbirleri ile ne ölçüde empati kurabildiklerinin, onların gözünden ve dilinden derinlemesine ve detaylı olarak görülmesine ve dinlenmesine yönelik gereksinimdir. Bu hedefe ulaşmak için gruplar arası empati ile ilgili önceden hazırlanmış açık uçlu sorular, standart olarak görüşme yapılan her bir bireye sorulmuştur.

Görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazında yer alan ve birçok çalışmada kullanılan (Swart ve arkadaşları, 2010; Vezzali ve Giovannini, 2012; Aberson ve Haag, 2007) Likert tipi kapalı uçlu sorular, açık uçlu görüşme sorularına dönüştürülmüştür. Bu yönüyle nicel verileri temel alan betimsel ve ilişkisel tarama çalışmaları ile paralellik kurulmasına çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan açık uçlu sorular aşağıda yer almaktadır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilere, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilere yönelik sorular; Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilere ise, Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilere yönelik sorular sorulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda yer almaktadır:

1. Türk/Kürt kökenli öğrencilerin bakış açılarını ne ölçüde anlayabiliyorsun?
2. Türk/Kürt kökenli öğrencilerin dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anlayabiliyorsun?
3. Yurtta, Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından sıkıntı çeken birini gördüğünde, ne ölçüde canın sıkılıyor? Böyle durumlarda neler yapıyorsun?
4. Yurtta, Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından, haksızlığa uğrayan birini gördüğünde, ne kadar kızılıyorsun? Böyle durumlarda neler yapıyorsun?
5. Yurtta, Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından üzgün olan birini gördüğünde, ne kadar üzülüyorsun? Böyle durumlarda neler yapıyorsun?
6. Yurt odasında, tek Türk/Kürt sen olsaydın ve Türk/Kürt kökenli öğrencilerle etkileşime girseydin, (konuşmak, proje üzerinde çalışmak vb.) kendini nasıl hissederdin?

Görüşme formu geliştirildikten sonra alanda çalışan beş akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Getirilen eleştirilere koşut olarak görüşme formu ve sorular

yeniden düzenlenmiş ve geliştirilmiştir. Görüşme formuna son hali verildikten sonra, pilot çalışma için üç uygulama yapılmıştır. Görüşme formunun çalıştığı görülünce uygulamalara devam edilmiştir. Pilot çalışmada elde edilen veriler de çalışmada kullanılmıştır.

Yukarıda yer alan sorular öğrencilere sorulduktan sonra, onların ağzından çıkan her bir sözcük not edilerek araştırmanın nitel, sözlü verileri toplanmıştır. Araştırmanın sonunda Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birlikte kaldığı yurt odalarında yaşanan gruplararası empati durumuna ilişkin derinlemesine ve detaylı veri toplanmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada, nitel verilerin analizinde Miles ve Huberman'ın (1994) öne sürdüğü etkileşimli model referans alınmıştır. Bu bağlamda sırası ile veri toplama, veri azaltımı, veri gösterimi ve sonuç çıkarma ve doğrulama basamakları izlenmiştir. Öncelikle, görüşme sürecinde kaydedilen tüm kayıtlı görüşmeler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra, araştırmanın amacına uygun olan görüşme soruları belirlenmiştir. Her bir görüşme sorusuna, tüm örneklemin verdiği yanıtlar alt alta sıralanmıştır. Daha sonra, her bir soruya ait yazılı metin defalarca okunarak araştırma sorusuyla ilgili olan temalar belirlenmiştir. Böylece, veri azaltma süreci yapılandırılmıştır. Bu süreçte yoğun veri yığını içerisinde kaybolmamak için kodlardan yararlanılmıştır. Her bir araştırma sorusuna ait veri sunumunun nasıl yapılacağına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda temel kodlar belirlenmiş ve bu kodlara bağlı olarak veriler kategorize edilmiştir. Kodlama sürecine geçilmeden önce analizi yapan araştırmacının kodlama güvenilirliği test edilmiştir. Bunun için birinci ve ikinci araştırma sorusuna, çalışma grubunun verdiği yanıtlar, "5" gün ara ile iki kez kodlanmıştır. Her iki kodlama sürecindeki uyum yüzdesi hesaplanmıştır. Bunun için Miles ve Huberman'ın (1994:64) güvenilirlik formülünden yararlanılmıştır [Güvenirlik = (görüş birliği sayısı) / (toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı)]. Çalışmada kodlama güvenilirliği ".74" bulunmuştur. Güvenirlik çalışmasından sonra verilerin kodlanmasına geçilmiştir. Tabloların oluşturulması sürecinde, kategorilerin frekansına ek olarak, o kategoriye ait kişi söylemleri de verilmiştir. Böylece, verilerin karşılaştırmalı sunumunda matrislere yerleştirilecek kişi söylemleri belirlenmiştir. Matrisler içerisinde hem kategorilere ait frekans hem de kişilerin söylemlerine doğrudan yer verilerek, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin gruplararası empati deneyimlerine ilişkin karşılaştırmalı veri seti sunulmuştur. Kategorilere ilişkin frekanslar kimi zaman çalışma grubu olan 22 Türk ve 23 Kürt sosyal kimliğe sahip öğrenciden fazla ya da az olabilmektedir. Bunun nedeni her

soruya bazen öğrencilerin yanıt vermemesi bazen de çok detaylı yanıt vermesidir. Öğrenci söylemleri verilirken “K-19-T-K” şeklinde kısaltmalara yer verilmiştir. Birinci harf “kişiyi”; ikinci harf “sosyal kimliği” (T:Türk, K:Kürt); üçüncü harf de cinsiyeti (K: Kadın; E: Erkek) işaret etmektedir.

Bulgular

Bu çalışmada, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken birbirlerinin bakış açılarını, dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anladıkları; diğer sosyal kimliğe sahip sıkıntı çeken, haksızlığa uğrayan ve üzgün olan bir arkadaşlarını gördüklerinde neler hissettikleri ve neler yaptıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Böylece, hem bilişsel hem de duyuşsal empati düzeylerine ilişkin veri toplanmıştır. Tablo 1’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, birbirlerinin bakış açılarını anlama düzeyleri yer almaktadır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin verdikleri yanıtlar üç temel kategorinin etrafında öbeklenmiştir. Bunlar, “anlayamıyorum”, “anlamaya çalışıyorum” ve “anlayabiliyorum” kategorileridir. Hem Türk hem de Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde verilen yanıtlar daha çok anlayabiliyorum kategorisinde toplanmıştır. Anlayamıyorum kategorisi en seyrek tercih edilen kategori olmuştur. Öğrencilerin yanıtları birlikte değerlendirildiğinde “anlayabiliyorum” kategorisinde öne çıkan söylemlerde çocuklukla diğer sosyal kimlikten kişiler ile birlikte büyüme, yurdun dışında da diğer sosyal kimlikten arkadaşına sahip olma ve arkadaşlık sürdürme, diğer sosyal kimliği tanıma, diğer sosyal kimliğin kültürüne yakın yetiştirilme, diğer sosyal kimliğe sahip kişilerle sık etkileşimde ve iletişimde bulunma, diğer sosyal kimliğe sahip kişilerle etkileşime girme konusunda istekli ve becerikli olma, akrabalar içinde diğer sosyal kimliğe sahip kişilerin olması gibi temaların öne çıktığı saptanmıştır. Tüm bu söylemler kişilerin diğer sosyal kimliğe sahip bireyleri daha iyi anlama ve sosyal gerçeği onların gözünden görme konusunda motive eden söylemler olduğu söylenebilir. Özellikle geçmişte diğer sosyal kimlikten kişilerle olumlu temas kurulmasının ve etkileşime girilmesinin, onların yurtlarda karşılıklı olarak gruplararası empatiyi ve dünyayı diğerinin gözünden görebilme yeterliğini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 1

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Birbirlerinin Bakış Açılarını Anlama Düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Temalar	T	K	Öğrenci söylemleri
Anlayamıyorum	2	2	<p>Türk:Ya anlayamıyorum ama kimseninkini anlayamam ki ben. (K-19-T-K)/ Şimdi tabii ben onların yaşadıklarını birebir yaşamadığım için tam olarak tabii ki de anlayamam ... (K-27-T-E)/</p> <p>Kürt:...uç olanlarınkini hiç anlayamıyorum...(K-23-K-E)/ Her zaman anladığımı söyleyemez...(K-30-K-K)</p>
Anlamaya çalışıyorum	5	2	<p>Türk:Dediğim gibi araştırmaya çalışıyorum. Hemen kestirip atmıyorum...(K-15-T-K)/ Zamanla beraber konuştuğca onları da onların bakış açıları da ve neden böyle düşündüklerini daha fazla anlamaya başlıyor insan. (K-10-T-E)/ Elinden geldiğince anlamaya çalışıyorum. Türkçe konuştukları sürece anlıyorum. Lakin Kürtçe konuşturlarsa anlayamam...(K-44-T-E)</p> <p>Kürt:... genelde anlamaya çalışırım (K-3-K-E)/ Onları anlamaya çalışıyorum (K-5-K-K)</p>
Anlayabiliyorum	11	19	<p>Türk:Hemen hemen çoğu konuda anlıyorum (K-7-T-K)/ Ben büyük ölçüde anlayabiliyorum. Özellikle oda arkadaşım ile tanıştıktan sonra anlama oranımın arttığını düşünüyorum. (K-13-T-K)/ Onu anladığımı düşünüyorum. Ama bakış açımız onunla sanırım farklı. (K-17-T-K)/ İyi anlıyorum. Bazı gelenekleri garip geliyor ama anlamaya çalışıyorum genellikle. (K-20-T-K)/ Genelde anlıyorum çünkü onlarla birlikte büyüdüm, hissettirmediler Türk olduğumu... (K-29-T-K)/ Çevremdeki insanlardan daha iyi anladığımı düşünüyorum. Çünkü benim yurdun dışında da en yakın arkadaşlarımdan birisi Kürt. Bu yüzden bakış açıları çok iyi bildiğimi düşünüyorum. (K-35-T-K)/ Kürt öğrenciler birazcık daha doğu batı ayrımı gibi bir ayrım görüyorum. Genelde doğu bakış açısına sahipler. Ben de o bakış açısıyla büyütüldüğüm için birazcık daha anlayabiliyorum. (K-37-T-K)/ Genel olarak onlarla empati kurmaya çalışıyorum...(K-40-T-K)/ ...yeteri kadar anladığımı düşünüyorum çünkü ne zaman bir sohbet girsem bir Kürt arkadaşla hani olumlu yorumlar alıyorum. Onları bir nebze anladığımı söylüyorlar. (K-27-T-E)/ Yüksek oranda çünkü yaşadığım bölgede Kürt vatandaş sayısı Türklere göre daha fazlaydı. Bu yüzden hayatımda onlarla etkileşimde bulunduğum için onların nelerden sakınabileceklerini tahmin edebiliyorum. (K-42-T-K)/</p> <p>Kürt:Onları anlayabiliyorum, yurtdışı sürekli iletişim halindeyiz ve bu sırada gözlem yapabiliyorum bu durum biraz zaman alsa da bakış açıları gayet iyi anlayabiliyorum. Çünkü sürekli iletişim kuruyoruz. Her konuda konuşuyoruz empati kurduğum zamanlarda olaylara onların pencerelerinden de bakabiliyorum. (K-21-K-K)/... Bazen onların gözünden olaya bakabiliyorum. Türkleri anlayabiliyorum. (K-5-K-K)/ genel olarak bakış açıları anlayabiliyorum. (K-8-K-K)/ Büyük ölçüde anladığımı zannediyorum. (K-14-K-K)/ Empati kurduğum için ve kurmaya çalıştığım için onları çok iyi anlayabiliyorum. (K-16-K-E)/ Çoğunlukla anlıyorum çünkü yani şey yurda gelmeden önce hepsinden her bakış açılarından iş bakış açısına sahip insanla karşılaştım önceden ailem içinde de vardı. (K-26-K-K)/ ... onların bakış açıları ne kadar da birilerinin düşüncesini bağlı olduğunu tasvip etmem de saygıyla karşılıyorum ve anlayabiliyorum. (K-43-K-E)</p>
Toplam	19	23	

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, birbirlerinin dünya görüşlerini anlama düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 2’de yer almaktadır. Tablo 2’de görüldüğü gibi, üniversite yurtlarında aynı odada kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirlerinin dünya görüşlerini anlamaya yönelik söylemleri üç ana temanın etrafında şekillenmiştir. Bunlar “anlayamıyorum”, “anlamaya çalışıyorum” ve “anlayabiliyorum”dur. Öğrencilerin yanıtları frekans düzeyinde karşılaştırmalı olarak incelendiğinde “anlayabiliyorum” yanıtını daha çok

“Kürt” sosyal kimliğine sahip olan öğrenciler kullanırken, Türk öğrencilerin yanıtları “anlamaya çalışıyorum”da yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin de anlamlı düzeyde anlayamıyorum yanıtını vermesi dikkat çekicidir. Görüşme yapılan öğrencilerin çoğu bu soruya yeterli miktarda yanıt vermezken, verilen yanıtların ise “anlayamıyorum” kategorisinde öbeklenmesi anlamlıdır.

Öğrencilerin vermiş oldukları yanıtlar içerik olarak incelendiğinde, en dikkat çekici yanıt olan “anlayabiliyorum” temasında öbeklenen Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtlarında öne çıkan içerikler; vakit geçirme, bir arada yaşama, kendini sunma, kendini olduğu şekliyle açma gibi gruplararası temas içeren temalardır. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında, bilişsel empati açısından birlikte geçirilen kaliteli zamanın ve etkileşimin öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 2

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Birbirlerinin Dünya Görüşlerini Anlama Düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Temalar	T	K	Öğrenci söylemleri
Anlayamıyorum	4	4	<p>Türk:Pek anlayamıyorum aslında, onların anlattıkları kadar anlamaya çalışıyorum ama bu da sınırlı kalıyor... (K-7-T-K)/ Tam anlamıyla anladığımı söyleyemem tabii ki farklı bir kültürde yetişiyorlar farklı bir kültürleri var...(K-10-T-E)/ Onu hiç anladığımı düşünmüyorum ... (K-27-T-E)</p> <p>Kürt:... yetiştiğim çevreden dolayı çok iyi anlayamıyor olabiliriz. (K-2-K-E)/ ... hepimiz farklı görüyoruz ama onların nasıl gördüğünü bilmiyorum yani. (K-8-K-K)/ Anladığım söylenemez... (K-26-K-K)</p>
Anlamaya çalışıyorum	3	1	<p>Türk:Anlamaya çalışıyorum... (K-40-T-K)/ ... Herkesin bir dünya görüşü var. Bana yansıttığı derecede anlamaya çalışıyorum. (K-15-T-K)/ Pek anlayamıyorum aslında, onların anlattıkları kadar anlamaya çalışıyorum ama bu da sınırlı kalıyor...(K-7-T-K)</p> <p>Kürt:Tam anladığım söylenemez ama anlamaya çalışıyorum çaba sarf ediyorum...(K-30-K-K)</p>
Anlayabiliyorum	1	6	<p>Türk:Diğer insanları ne kadar anlıyorsam ... (K-20-T-K)/</p> <p>Kürt:Onları tanıdıkça anlayabiliyorum. Onlarla daha çok vakit geçirerek...(K-12-K-K)/ Büyük ölçüde anlıyorum. Çünkü bir arada yaşıyoruz ... (K-23-K-E)/ Karşılaştığım Türk arkadaşlar dünya görüşlerini söylemekten çekinmiyorlar. O yüzden benim anlamam gerekmeden onlar sunuyor bana o bilgiyi. (K-25-K-K)/ Siyasi olarak Türk arkadaşlar fikirlerini açıkça beyan ediyorlar bu yüzden karşıdakinin fikrini anlamama gibi bir problemim hiç olmadı. (K-39-K-E)/ Olan tüm çıplaklığıyla anlayabiliyorum, çünkü bu Türk olmasıyla alakalı değil kişiliğiyle alakalı, belirttiği görüşleriyle alakalı. (K-45-K-K)</p>
Toplam	8	11	

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Sıkıntı Çektiğini Gördüklerinde Hissettikleri Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Duygular	T	K	Söylemler
Üzüntü duyma	2	9	<p>Türk: Benim de kendi başıma gelmiş gibi üzülüyorum...(K-7-T-K)/ Üzülüyorum...(K-38-T-K)</p> <p>Kürt: Onlar üzgün olduğu zaman ben de gerçekten çok üzülüyorum çünkü çok eskiden başkasının üzüntüsüyle üzülür mutluluğuyla sevinirdim. (K-1-K-E)/...eğer ki kırılmışsa kalbi ben de derin bir üzüntüye kapılabilirim. (K-3-K-E)/ İhm ben Türk-Kürt olarak ayırt etmeden herhangi bir insanın ih sıkıntısını gördüğümde üzülürüm. (K-5-K-K)/ Onu üzen bir durumsa insanın sonuçta, ya, sevmiyor bile olsak, yakın arkadaş olarak görmesem bile üzülürüm...(K-8-K-K)/ Yurt arkadaşım sıkıntı çekiyorsa maddi manevi fark etmez ben de üzülürüm ...(K-21-K-K)/ Ağladığımda kendimi kötü hissederim. Çünkü onların sıkıntılarını da anlayabiliyorum...(K-33-K-K)/ Arkadaşlardan birinin sıkıntı çekmesi tabii ki beni üzer... (K-39-K-E)</p>
Empati kurma	5	6	<p>Türk: En az onun canının sıklığı kadar sıkılıyorum...(K-17-T-K)/ Normalde sıkıntı çeken birisini gördüğümde ne kadar canım sıkılıyorsa aynı derecede sıkılır...(K-27-T-E)/ Bu tamamen aradaki samimiyete bağlı, samimi olduğum biriyse benim de aynı ölçüde canım sıkılır...(K-37-T-K)/ Eğer yakın arkadaşımın sorunu kendi sorununun olarak algılıyorum. Eğer yakın değil normal arkadaşımın sorununa göre empati kurmaya çalışıyorum. (K-42-T-K)</p> <p>Kürt: Arkadaşımın canı yandığında benim de canım yanar Türk olsa da Kürt olsa da... (K-9-K-K)/ Kişiliğinden dolayı hiçbir arkadaşımın iş sıkıntıda olmasını istemem, onun sıkıntısı bana da yansıyor diyebilirim...(K-16-K-E)/ ...Türk olması ya da Kürt olması benim için sıkıntı olmaz. Eğer oda arkadaşım ya da yurttaki yakın arkadaşım sıkıntı çekiyorsa neredeyse aynı derecede sıkıntı çekeriz. Yakın olduğumuz için onun sıkıntıları ya da benim sıkıntılarım gibi bir ayrım olmaz...(K-21-K-K)/ Sevdiğim bir arkadaşımın en az onun kadar sıkılır...(K-25-K-K)/ Sıkıntı çekenin kim olduğunu çok önemsemiyorum. Birinin üzülmesi beni de üzer...(K-36-K-K)</p>
Can sıkıntısı hissetme	5	4	<p>Türk: Arkadaşım sıkıntı çekiyorsa benim de canım sıkılır...(K-20-T-K)/ Normalde sıkıntı çeken birisini gördüğümde, ne kadar canım sıkılıyorsa aynı derecede sıkılır...(K-27-T-E)/ Genelde canım sıkılıyor. Çünkü Türk arkadaşlarım bir süre “onlar zaten Kürt” diye bir cümle kullanıyor. Bu çok sıkıcı bir durum. (K-29-T-K)</p> <p>Kürt: İş etnik fark etmeksizin birileri tarafından sıkıntıya uğratılan birini gördüğüm zaman, çok fazla canım sıkılır...(K-23-K-E)/ Üzgün birini gördüğümde canım çok sıkılır...(K-26-K-K)/ ... karşımda sıkıntı çeken biri olduğu zaman huzursuz olurum...(K-6-K-K)</p>
Toplam	12	19	

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğrencilerin diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşları sıkıntı çektiğinde hissettikleri duygular üç ana kategorinin etrafında odaklanmıştır. Bunlar “üzüntü duyma”, “empati kurma” ve “can sıkıntısı hissetme”dir. Üzüntü teması anlamlı düzeyde Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından vurgulanırken, “empati kurma” ve “can sıkıntısı hissetme” her iki sosyal

kimliğe sahip öğrenciler tarafından da dile getirilmiştir. Öğrencilerin yanıtları üç temada da sosyal kimlik farkı gözetmeksizin benzer bir yönelim göstermektedir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde gösterdikleri davranışlara ilişkin bulgular Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Sıkıntı Çektiğini Gördüklerinde Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Davranış	T	K	Öğrenci söylemleri
Yardım etme	8	11	<p>Türk:...daha pozitif bakmaları için hayata, destek veriyorum. (K-7-T-K)/ ...elimden geliyorsa, yardım etmeye çalışıyorum ama bu Kürttür şu Türktür ben şuna yardım edeyim gibisinden bir şey yok yani. Karşımdaki bir insan. (K-15-T-K) Arkadaşım bir sıkıntı çekiyorsa onun için elimden geleni yapmaya çalışırım. (K-31-T-K)/ ...Yapabileceğimiz bir şey varsa birlikte yapıyoruz. Bunu yaparken Kürt olduğunu aklıma bile getirmiyorum. (K-35-T-K)/ ... samimi olmadığım biri de olsa elimden geleni yapmaya çalışırım. (K-37-T-K)</p> <p>Kürt: Bütün insanlarda olduğu gibi yardım edebildiğim kadar etmeye çalışıyorum... (K-6-K-K)/ ... Elimden geldiğince destek olmaya çalışırım...(K-25-K-K)/...Ama sevdiğim arkadaşlar arasında hem maddi hem manevi sıkıntı çeken bir olduğunda onlara gerçekten yardım etmeye çalışırım; çünkü memleketinden farklı bir yerde yaşamak her zaman zordur. (K-33-K-K)/ ... sıkıntı çeken kişinin bana ne kadar yakın veya uzak olduğu önemli olmaz, benim için o sıkıntıyı aşması için elimden gelen ne varsa yaparım. (K-43-K-E)</p>
Diyalog kurma	5	11	<p>Türk:... üzgün olduğu zaman elinden geldiğince konuşup sorunu anlamaya çözmeye çalışıyoruz. (K-10-T-E)/ ...hemen yanına gidip konuşmak istiyorum...(K-38-T-K)/</p> <p>Kürt: derdini paylaşıyorum. (K-5-K-K)/ ..konu hakkında konuşup sonrasında mutlu olmalarına çalışıyorum...(K-14-K-K)/ ...onun derdini sıkıntısını dinlemeye çalışırım ...(K-26-K-K)/ ... Gidip sebebini sorarım, anlamaya çalışırım... (K-36-K-K)/ ...İğ anlatabileceği çok özel bir konu olmadığı sürece dinlemek isteriz, çözümler üretiriz... (K-39-K-E)/ ...Onlarla konuşuyorum, anlatıyorum...(K-33-K-K)/</p>
Çözüm yolu arama	4	5	<p>Türk: Çözüm üretmek için baya kafa yorduğum zamanlar oluyor. Onları dinliyorum öneriler sunuyorum... (K-7-T-K)/ konu hakkında konuşup elimizden gelen ne varsa genelde bu tabi tavsiye vermek oluyor sorunu halletmeye çalışıyoruz. (K-10-T-E)/</p> <p>Kürt: lh bir çözüm yolu bulmaya çalışırım. (K-5-K-K)/ ...Yapabileceğimiz bir şey varsa birlikte çözüm üretmeye çalışırız... (K-26-K-K)/</p>
Psikolojik destek	6	11	<p>Türk: O kişiyi seviyorsa yanında bulunuyorum. Kanım almıyorsa Kürt-Türk fark etmiyorum benim için. (K-19-T-K)/ ...mutlu etmek için bir şeyler yapıyorum. (K-38-T-K)/ Eğer yakın arkadaşım, sorunu kendi sorunum olarak algılıyorum. Eğer yakın değil normal arkadaşım sorununa göre empati kurmaya çalışıyorum. (K-42-T-K)/ O da benim samimi arkadaşım olduğu için derdine derman olmaya çalışırım. (K-22-T-E)</p> <p>Kürt: Onu yalnız bırakmam. Yanında olduğumu hissettiririm kendisine...(K-9-K-K)/ ...Yani kafalarını dağıtmak için elimden gelen her şeyi yapıyorum... Ama hep yanlarında olmaya çalışıyorum. (K-30-K-K)/ ...onu eğlendirmeye çalışıyorum genel anlamda onlar da aynı şekilde davranıyorlar yani beni sıkıntılı gördüklerinde (K-2-K-E)</p>
Toplam	23	38	

Tablo 4’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde gösterdikleri davranışlar dört ana temanın etrafında yoğunlaşmaktadır. Bunlar “yardım etme”, “diyalog kurma”, “çözüm yolu arama” ve “psikolojik destek”tir. Öğrencilerin verdiği yanıtlar sıralanım bakımından sosyal kimliğe göre farklılaşmazken yanıtlarda içerik açısından belirli temalar anlamlı düzeyde öne çıkarılmıştır. Özellikle yardım etme temasında, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler, sosyal kimlikten çok, bir “üst kimlik” olarak “insan kimliğini” öne çıkararak, her koşulda yardım edebileceklerini özellikle vurgulamışlardır. Psikolojik destek temasında Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları nispeten farklılaşmaktadır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, sıkıntı çeken öğrenciye yönelik gösterilen davranışlarda sevgi, yakın arkadaş olma, samimi arkadaş olma gibi temaları önkoşul olarak vurgularken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin söylemlerinde herhangi bir önkoşul söylemi öne çıkmamıştır. Benzeri şekilde, hem çözüm yolu arama hem de diyalog kurma temalarında sosyal kimlik farkı gözetmeksizin benzer söylemler vurgulanmıştır.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Haksızlığa Uğradığını Gördüklerinde Hissettikleri Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Duygular	T	K	Söylemler
Kötü hissetme	-	1	Türk: Kürt: Yapılan her haksızlığa karşı etnik köken önemli olmadan kendimi kötü hissedirim (K-2-K-E)
Öfke ve kızgınlık hissetme	7	2	Türk: ...gerçekten çok sinirlendim çünkü bu konuda baya hassasım özellikle onların incinmesine surf bu kökenden kaynaklı olmasını istemem.. (K-7-T-K)/ Çok kızıyorum diyebilirim...(K-17-T-K)/ ...etnik kimliği nedeniyle haksızlığa uğrarsa kızarım. Kürt arkadaşşıma da kızarım demek ki kendini yeterince ifade edememiş ya da bunu yapan kişilere fırsat verdiği için kızarım. (K-18-T-K)/ ... Haksızlığa uğrayan bir Türk ayrımı gördüğümde ne kadar kızırıysam o kadar kızıyorum. (K-37-T-K) Kürt: Aslında şöyle bir anım da var lisede sınıfmızda kız bir Türk arkadaş vardı. İhm sınıftaki çoğu kişi onun zavınlıklarıyla her türlü açığıyla dalga geçerlerdi, aşağılıyorlardı buna her şahit olduğumda öfkeden deliye dönerdim. (K-5-K-K)/ Haksızlık, haksızlığa uğramak ya da haksızlığa uğrayan birini bir arkadaşımı görünce çok kızıyorum. İğ zira hayatta en sevmediğim konuların başında haksızlık gelir....(K-16-K-E)/
Rahatsız olma	-	3	Türk: Kürt: ...Haksızlığa uğrayanı görmek, haksızlığa uğramaktan, daha fazla rahatsız eder beni. (K-16-K-E)/...Haksızlığa hiç tahammül edemem sevmem. (K-9-K-K)
Toplam	7	6	

Tablo 5’de görüldüğü gibi diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde öğrencilerin hissettikleri duygular üç ana temanın etrafında şekillenmektedir. Bunlar “kötü hissetme”, “öfke ve kızgınlık hissetme” ve “rahatsız olma”dır. Kendini kötü hissetme ve rahatsız olma temaları sadece Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından ifade edilirken, “öfke ve kızgınlık hissetme” teması her iki sosyal kimlikten öğrenciler tarafından, ama yoğun olarak Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Öğrenciler sosyal kimlik farkı gözetmeksizin, aynı odada kalan diğer sosyal kimlikten herhangi bir arkadaşları haksızlığa uğradığında, olumsuz hissedeceklerine ilişkin söylemlerde bulunmuşlardır.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde gösterdikleri davranışlara ilişkin bulgular Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Haksızlığa Uğradığını Gördüklerinde Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Davranış	T	K	Öğrenci söylemleri
Haklı tarafı savunma	1	3	Türk: ... haklının yanında olurdum... (K-27-T-E)/ Kürt: Türk ya da Kürt olması benim için fark etmez. Örnek verecek olursak bir Kürt ve Türk arasında geçen bir olayda eğer haklı olan Türkse tabii ki türkü savunurum. (K-1-K-E)/ ...Hangisi haklıysa onu savunurum. (K-12-K-K)/
Haksızlığa uğrayan tarafı savunma	8	11	Türk: Sonuna kadar savunurum ki savundum da daha başka zamanlarda yani yurtdışı da buna dahil. (K-13-T-K)/ Hepimiz yurt çatısı altında eşit olduğumuzdan dolayı o eşitlikten herkesin faydalanması için onun hakkını savunurum. (K-22-T-E)/ Eğer gerçekten haksızlığa uğradığımı düşünüyorsam onu savunmaya geçiyoruz elimden geldiğince haklılığımı ispatlamaya çalışıyorum...(K-38-T-K)/ ... ezilenin yanında oluyorum... (K-42-T-K)/ Kürt: ... her zaman him diğer insanlara karşı, onu savunur, onla arkadaşlık ederim. Ona hakaret eden insanlara ağzının payını verirdim. Bu şekilde. (K-5-K-K)/ hiç tanımadığım insanlar olsa bile savunurum haksızlığa uğrayanları. (K-6-K-K)/ Onu savunma ihtiyacı duyarım ya onu savunma onun yanında olma ihtiyacı duyarım. Bunun için elimden geleni de yaparım. (K-8-K-K)/ ...Haksızlığa uğrayan arkadaşım veya arkadaşlarımla hakkımı sonuna dek savunurum... (K-16-K-E)/ Öyle bir durum olursa arkadaşımı kendimden daha çok savunurum. Ya tabii ki benim de onu haklı görmem şartıyla elimden geldiğince kimsenin hakkını yedirmemeye çalışırım. (K-25-K-K)
Haksızlığa karşı mücadele etme	2	3	Türk: ...Olmaması için elimden geleni yaparım. (K-7-T-K)/ ...haklıysa savaşımasını tavsiye ederim. Ben de yanında bulunurum. Ama haklı olduğuna inanmam lazım. (K-19-T-K) Kürt: Haksızlığı kimin yaşadığı önemli değil. Önemli olan bir haksızlık olması. Böyle durumlarda önemli olan da haksızlığa karşı mücadele etmek ve mümkün mertebe mücadele etmeye çalışırım. (K-4-K-K)

Tablo 6'nın devamı

Yardımcı olma	6	8	<p>Türk:İğ haksızlığa uğrayan bir insanı etnik kökenine göre değil uğrayıp uğramasına göre değerlendiriyorum. Eğer haksızlık varsa ortada, elimden geldiğince destek oluyorum. (K-11-T-E)/ Ya dediğim gibi karşımdaki bir insan haksızlığa uğramışsa da ona yardım etmeye çalışıyorum. (K-15-T-K)/ ...onunla konu hakkında konuşuyoruz ve birlikte buna neden olan konuyu çözmeye çalışıyoruz. Çoğunlukla onu sakinleştirmeye çalışırım. (K-17-T-K)/...o arkadaşına kendini üzmemesini söylerim. (K-34-T-E)/</p> <p>Kürt:Haksızlığa uğrayan insanlara karşı tutumum her zaman aynıdır yardımcı olabilirsem elimden geleni yaparım. (K-9-K-K)/...konuyu iyice anlamaya çalışıp, sonra yapabileceğim bir şey varsa onu yapmaya çalışıyorum. Yoksa da arkadaşımı bilinçli bir sakinliğe ulaştırmaya çalışıyorum. (K-14-K-K)/... çözüm yolu arıyorum genellikle. (K-24-K-E)/ Öncelikle eğer yapabiliyorsam ona destek çıkmaya çalışırım ama elimden bir şey gelmiyorsa da manevi olarak destek çıkarım. (K-41-K-E)/</p>
Haksızlığa müdahale etme		3	<p>Türk:</p> <p>Kürt:Haksızlık gördüm mü bu Kürt ya da Türk fark etmiyor benim için direk müdahale ederim...(K-12-K-K)/Ortada bir haksızlık varsa, kendime engel olamam mutlaka müdahale ederim...(K-6-K-K)/ Haksızlığa uğrayan kişinin etnik kökeni benim için önemli değildir, her türlü haksızlığa karşı çıkarım. (K-43-K-E)/</p>
Toplam	17	28	

Tablo 6'da görüldüğü gibi öğrencilerin gösterdikleri davranışlar beş ana temanın etrafında şekillenmektedir. Bunlar: “haklı tarafı savunma”, “haksızlığa uğrayan tarafı savunma”, “haksızlığa karşı mücadele etme”, “yardımcı olma” ve “haksızlığa müdahale etme”dir. Öğrencilerin söylemleri iki ana temada yoğunlaşmaktadır. Bunlar “haksızlığa uğrayan tarafı savunma” ve “yardımcı olma” temalarıdır. Öğrenciler sosyal kimlik farkı gözetmeksizin, aynı odada kalan ve diğer sosyal kimliğe sahip haksızlığa uğrayan bir arkadaşları ile karşılaştıklarında, haksızlığa uğrayan tarafı savunmaya yönelik söylemler ifade etmişlerdir. Söylemlerin içeriğine bakıldığında, her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler de benzer temaları öne çıkarmışlardır. Benzer bir durum, yardımcı olma temasında da söz konusudur. Öğrenciler sosyal kimliklere odaklanmaksızın, haksızlığa uğrayan arkadaşları için ellerinden geleni yapmaya yönelik söylemleri benimsemişlerdir. Tüm tablo birlikte ele alındığında dört kategoride de bazen açık, bazen örtük olarak, alt sosyal ve kültürel kimliklerden çok bir üst kimlik olarak “insan kimliğinin” öne çıkarılmasına ve sorun karşısında hak temelinde hareket edildiğine yönelik bir vurgu söz konusudur.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimliğe Sahip Arkadaşlarından Birisinin Üzgün Olduğunu Gördüklerinde Ne Hissettikleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Duygular	T	K	Söylemler
Sorumluluk hissetme	-	1	Türk: Kürt: aynı ortamda olduğum insanlara karşı kendimi sorumluluk altında hissederim... (K-2-K-E)
Empati kurma	6	2	Türk: Onun üzüntüsünü kendi üzüntüm bilirim ve bunu kim olursa olsun yaparım. (K-35-T-K)/ Çok üzülüyorum, birkaç kez gördüğüm zaman benim de gözlerimin dolduğu anlar oldu... (K-7-T-K)/ Onun kadar olmasa da o hüznün duygusu buluyor birazcik... (K-10-T-E)/ Normal üzgün bir arkadaş gördüğümde ne kadar üzülürsem aynı derecede üzülürüm... (K-27-T-E) Kürt: İhm, arkadaşım üzülürse tabi ki ben de üzülürüm... (K-4-K-K)/ İh, aslında üzgün birini gördüğümde ben de üzülürüm... (K-5-K-K)
Üzüntü duyma	9	13	Türk: Çok üzülüyorum, birkaç kez gördüğüm zaman benim de gözlerimin dolduğu anlar oldu... (K-7-T-K)/ Onun kadar olmasa da o hüznün duygusu buluyor birazcik... (K-10-T-E)/ Yakın bir arkadaşına üzülüyorum... (K-11-T-E)/ Normalde de zaten birisi üzülürken bir arkadaşım üzülürken ben de çok üzülürüm onunla da aynı şekilde. (K-17-T-K)/ Normal üzgün bir arkadaş gördüğümde ne kadar üzülürsem aynı derecede üzülürüm... (K-27-T-E)/ Aynı şekilde yine samimiyetime bağlı samimi olduğum biriye daha fazla üzülüyorum... (K-37-T-K)/ Yakınlığım ölçüsünde üzülüyorum... (K-42-T-K) Kürt: Türk ya da Kürt olsun benim için fark etmiyor insanlar. Onlar üzülür mü ben de onlar için üzülüyorum... (K-12-K-K)/ Ben de üzülürüm onun kadar olmasa bile... (K-8-K-K)/ Samimiysek onun kadar üzülürüm... (K-9-K-K)/ Karşı tarafın o anki ruh hali bana da yansıyor... (K-16-K-E)/ Bir insan üzülürken zaman ister istemez ben de üzülürüm... (K-21-K-K)/ Çok fazla üzülüyorum ister istemez... (K-30-K-K)/ Üzülen birini gördüğümde her zaman çok üzülürüm... (K-45-K-K)
Toplam	15	15	

Tablo 7’de görüldüğü gibi her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin duyguları üç ana kategori içerisinde gruplanmıştır. Bunlar “sorumluluk hissetme”, “empati kurma” ve “üzüntü duyma”dır. “Sorumluluk hissetme” sadece bir Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenci tarafından ifade edilmiştir. “Empati kurma” söylemi ise, çoğunlukla Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından ifade edilmekle birlikte, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından da ifade edilmiştir. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler sınırlı da olsa empati duyduklarına ilişkin vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte, esas söylem “üzüntü duyma” kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Her iki sosyal kimliğin temsilcileri de diğer gruptan bir arkadaşları üzülürken kendilerinin de üzülürken vurgulamışlardır. Ancak, öğrenci söylemlerinde sosyal kimlik yerine, bir üst kimlik olarak insan kimliği öne çıkarılmıştır. İlave olarak da, eğer geçmişte diğer sosyal kimliğe sahip bireylerle samimiyetleri, arkadaşlıkları ve ilişkileri var ise, üzüntülerinin yoğunluğunun da arttığına ilişkin söylemler söz konusudur. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliğe sahip kişiler arasındaki arkadaşlığın ve dostluğun karşılıklı duygudaşlıkta önkoşul olmasına yönelik söylemlere yer verildiği Tablo 7’de görülmektedir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde gösterdikleri davranışlara ilişkin bulgular Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimliğe Sahip Arkadaşlarından Birisinin Üzgün Olduğunu Gördüklerinde, Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Davranış	T	K	Öğrenci söylemleri
Diyalog kurma	7	9	<p>Türk:Sorunları her ne ise bunun üzerinde konuşuyoruz...(K-7-T-K)/...Yani yapabildiğim tek şey konuşmak oluyor genelde...(K-10-T-E)/ Bir sorun mu var diye soruyorum. ... (K-32-T-K)/ ...En azından derdinin ne olduğunu sorarım. (K-37-T-K)</p> <p>Kürt:Gidip sakalaşmaya çalışıyorum, soruyorum...(K-2-K-E)/ ...hemen diyaloga geçirim...(K-4-K-K)/ ...Onla konuşurum neden üzülmediğini öğrenmeye çalışırım onu dinler ve anlamaya çalışırım. (K-8-K-K)/ ...konuşurum ve hayatta hiçbir şeyin ondan daha kıymetli olmadığını söylerim. (K-9-K-K)/... Etnik fark etmesizin üzülen bir insan gördüğümde ona gidip sebebi sorarım...(K-23-K-E)/ Eğer yakın arkadaşımса gider konuşur sıkıntısını çözmeye çalışırım...(K-41-K-E)</p>
Yardımcı olma	10	15	<p>Türk:...kafalarını dağıtmalarına yardımcı oluyorum. Davranışlarımla ve sözlerimle yanlarında olduğumu ve onları önemseydiğimi açıkça belli ediyorum. (K-7-T-K)/ ...hem de oldukça moral olarak destek olmaya çalışıyorum...(K-11-T-E)/ Yanında bulunmaya çalışırım...(K-19-T-K)/ Samimi bir arkadaşımса derdine derman olurum. (K-22-T-E)/ ...Keyfini yerine getirmeye çalışırım. Yine elimden geleni yaparım. (K-20-T-K)/ ...Onlara destek vermeye çalışıyorum, onları mutlu etmeye çalışıyorum. Farklı olmadıklarını anlatmaya çalışıyorum. (K-29-T-K)/ Yapabileceğim bir şey varsa yardım ediyorum...(K-32-T-K)/ ...çözüm bulmaya çalışıyorum sıkıntılılarına. (K-38-T-K)/ ...Eğer çözüm üretebilecek gücüm varsa desteğimi saklamam. (K-42-T-K)</p> <p>Kürt:...Hangi etnik kimlikte olursa olsun onun için elimden geleni yaparım. (K-1-K-E)/ ...onun moralinin düzelmesi için çözüm arayışlarına giderim. (K-3-K-E)/ yardımcı olmaya çalışırım. (K-16-K-E)/ ...üzgün oldukları için tabii ki destek olurum. Çünkü etnik köken ayırt etmesizin onları seviyorum. (K-21-K-K)/ Valla işte durumuna ortak olmaya çalışıyorum. Yaşadığı durumuna her neyse yani. Beraber sıkıntı neyse çözüm bulmaya çalışıyoruz. (K-24-K-E)/ ...Mutlu olmaları için elimden gelenin fazlasını yapmak isterim yapmaya çalışırım. (K-30-K-K)/ ... Dediğim gibi kabul ettiği sürece yanında olur, destek sağlarım. Netice de o da bir insan. (K-36-K-K)/ ...Bu yüzden arkadaşımа elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışırım. (K-39-K-E)/ ...Üzülmediği konuya göre bir çözüm yolu bulup, mutlu olmasını sağlamaya çalışırım. (K-43-K-E)</p>
Derdini paylaşma	5	5	<p>Türk:Yakın arkadaşlarımdansa acısını üzüntüsünü paylaşıyorum. Türk arkadaşlardan bir farkı yoktur. (K-28-T-E)/... Sorunları her ne ise bunun üzerinde konuşuyoruz ve kafalarını dağıtmalarına yardımcı oluyorum. Davranışlarımla ve sözlerimle yanlarında olduğumu ve onları önemseydiğimi açıkça belli ediyorum. (K-7-T-K)/ Samimi bir arkadaşımса derdine derman olurum. (K-22-T-E)</p> <p>Kürt:...onun derdine ortak olurum... (K-3-K-E)/ ... her zaman onun yanında olduğumuzu hissettiren şeyler yaparız doğum gününü kutlar, hediyeler alır hep yanına gideriz. (K-26-K-K)/ ...aynı ortamda olduğumdan dolayı üzüntüyü, sevinci de elimizden geldiğince birbirimize paylaşıyoruz...(K-39-K-E)</p>
Toplam	22	29	

Tablo 8’de görüldüğü gibi, öğrencilerin diğer sosyal kimliğe ait bir arkadaşlarını üzgün olarak gördüklerinde gösterdikleri davranışlar üç ana kategorinin etrafında gruplandırılmıştır. Bunlar, “diyalog kurma”, “yardımcı olma” ve “derdini paylaşma”dır. Öğrencilerin en çok vurguladıkları davranışlar sırasıyla “yardımcı

olma”, “diyalog kurma” ve “dardini paylaşma”dır. Öğrenci söylemlerinde sosyal kimlik vurgusundan çok, bir üst kimlik olarak insan kimliğinin öne çıktığı görülmektedir. Diğer sosyal kimlikten üzgün bir arkadaş ile karşılaşıldığında, öğrenci davranışlarının genel yöneliminin, diyalog kurma ve yardımcı olma davranışlarının etrafında yoğunluk göstermekte olduğu saptanmıştır. Öğrenci söylemlerinde öne çıkan örüntü kimlik farkı olmaksızın, diğer sosyal kimlikten arkadaşın duygularına dokunma ve ona iyi gelecek bir faaliyete yönelme şeklinde vurgulanmıştır.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, aynı yurt odasında belli bir sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip tek kişi olarak birlikte kaldıkları diğer sosyal kimlikten öğrencilerle doğrudan etkileşime girdiklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğrencilerin farklı sosyal kimlikten kişilerle aynı odada tek kişi olarak kaldıklarında hissettikleri duygular üç ana kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar “olumlu”, “olumsuz” ve “nötr”dür. Öğrencilerin söylemleri frekans düzeyinde incelendiğinde, Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerden farklılaştığı görülmektedir. Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtları olumsuz (14) ve nötr (10) kategorilerinde odaklanırken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtları olumlu (14) kategorisinde odaklanmıştır. Bununla birlikte, her bir kategorideki söylemler içerik olarak farklılaşmaktadır.

“Olumlu” kategorisinde öne çıkan temalara bakıldığında, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, ortak dilin kullanılmasının önemini, geçmişte Kürt sosyal kimliğine sahip kişilerle birlikte zaman geçirmiş olmanın önemini, Kürt kültürüne yakın bir ilişki geçmişinin olmasını, ortak bir faaliyet kurgulayabilmenin önemini, onları tanıyor ve biliyor olmayı ve iletişimin önemini vurgulamışlardır. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise, benzer biçimde, geçmişte Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerle ortak deneyimlerin varlığını ve onları tanıyor ve biliyor olmayı, iletişimin önemini, tek Kürt olarak benzeri deneyimleri geçmişte de yaşadıkları için bir şeyin değişmeyeceğini ve Kürt sosyal kimliği yerine, bir üst kimlik ögesi olarak insan üst kimliğinin öne çıkarılmasını vurgulamışlardır.

Olumsuz kategorisinde ise, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, kendilerini güvensiz, yabancı, rahatsız ve kötü hissedeceklerini, dışlanma korkusu yaşayabileceklerini ve çekingen davranabileceklerini vurgulamışlardır. Benzer biçimde, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise kendilerini kötü, farklı, dışlanmış

Tablo 9

Belli Bir Sosyal Kimliğe (Türk/Kürt) Sahip Tek Kişi Olarak, Aynı Yurt Odasında Birlikte Kaldıkları Diğer Sosyal Kimlikten Öğrencilerle Etkileşime Girildiğinde Hissedilen Duygular

Duygular	T	K	Söylemler
Olumlu	7	14	<p>Türk: Ben rahat hissedirim çünkü önyargım yok. Ama, onların eğer değişik davranışları olursa, bu davranışlar aynı etnik kökenden olmalarına dayanırsa rahatsız hissedirim. (K-13-T-K)/Ortak dil kullandıktan sonra ortada etnik köken veya millet ilişkisi ortadan kalkar ve ben rahat hissedirim. (K-22-T-E)/ ... Kendimi kötü hissetmezdim yine iyi hissederdim sonuçta onların içinde büyüdüm. Onlar böyle bir ayırım yapmıyor beni yalnız hissettirmezlerdi. (K-29-T-K)/ Eğer ortak bir alan yaratabiliyorsam rahat hissedirdim. Daha önceden Kürt kültürüne yakın olduğum için çok sorun olacağı düşünmüyordum. (K-42-T-K)/ Benim açımdan yani sıkıntı olmazdı... Karşılıklı etkileşim sağlıklı olduğu sürece herhangi bir sıkıntının olacağını zannetmiyorum...(K-44-T-E)</p> <p>Kürt: Hiç çekinmezdim hemen projeyi anlatırdım katılıp katılmayacaklarını sorardım. Dediğim gibi Türklerle çok şey paylaştım bu yüzden hiç çekinmem...(K-1-K-E)/ ...Arkadaşlarımla ihm iletişim kurmayı seven birisiyim. Bu yüzden Türk arkadaşlarımla sorunum olmuyor pek. (K-5-K-K)/ Rahat hissedirdim. Kimlikleri fazla umrumda olmazdı. Hatta hiç umrumda olmazdı. (K-14-K-K)/ ...Biraz çok şey yaptık birlikte ve ben bunların hepsinde çok rahattım. İlk tanıştığımız andan şu zamana kadar hiçbir sorunla karşılaşmadım. (K-21-K-K)/ Yurt odasında zaten tek Kürt öğrenci benim diğer arkadaşlarımla gayet iletişim ve etkileşim içerisindeyim ve iyi hissediyorum. (K-43-K-E)/ Kendimi yurda ilk gelmiş gibi hissedirdim, biraz heyecan olsun ya da faklı duygular, ortak yaşayabiliyordim...(K-3-K-E)/ Çok bir şey değişeceğini zannetmiyorum ben yine kendimi olduğu gibi ifade ederdim. Asla aramızda herhangi bir fark görmezdim...(K-6-K-K)/ Sanırım aynı hissedirdim benim için bir problem yaratmazdı çünkü arkadaşlarımla bana böyle yaklaşmıyor etnik kökenimden insan olarak sevdiğimi hissediyorum. (K-26-K-K)</p>
Olumsuz	14	4	<p>Türk: ... eğer çok ırk ırkılırsa kendimi güvende hissetmem...(K-17-T-K)/Farklı hissedirdim, ...yabancı hissedebiliyordim. (K-19-T-K)/ ...odada bana tek Türk olduğumu hissettirecek davranışlar içerisine girerlerse bu durum benim de onlara yaklaşımı farklı bir boyuta taşıyabilir. (K-28-T-E)/ Rahat hissetmezdim. İğ her iki taraf için de söylüyorum bence odalarda Türk-Kürt öğrenci sayısı eşit olmalı, elden geldiğince. Çünkü kültürlerimiz farklı azınlık olabilir ama tek bir rahat edemem. (K-32-T-K)/ Kendimi biraz kötü hissedirdim. Dışlanma korkusu yaşayabiliyordim. İletişimde biraz daha çekingen davranırdım. Bu da beni rahatsız ederdi. Çünkü onlar etnik kökene daha fazla önem verdikleri için kendilerinin farklı olan insanı ayırmaya biraz daha müsaitler. (K-37-T-K)</p> <p>Kürt: ...hepsi Türk olsaydı kendimi birazcık kötü hissedebiliyordim ya da bu kadar rahat olmazdım diye düşünüyordum...(K-8-K-K)/ ...Yalan değil farklı hissedirdim...(K-9-K-K)/İlk başta biraz dışlanmış hissedirdim ama ilerde onları tanıdıkça ve kendime yakın hissettikten sonra sorun olmaz bu. (K-12-K-K)/Başlangıçta belki biraz bu durum ben de kaygı uyandırabilir, azınlıkta olduğum için...(K-36-K-K)</p>
Nötr	10	3	<p>Türk: Türk arkadaşlarımla olan etkileşimimden daha farklı hissetmezdim. Çünkü onlarla vakit geçirdiğim zaman etnik kökenlerimizin farklı olduğunu unutuyoruz. Benim için herkes gibi eşit oluyorlar. Sadece insan kimliğimle yaklaşıyorum. (K-7-T-K)/ Bazen kendimi yalnız hissettiğim olur sonuçta çoğu vaktimi, onlarla geçiriyordum çoğu zamanımı ama bu benim için büyük bir problem olmaz anlaştığım sürece... (K-11-T-E)/ Pek bir şeyi değiştirmedim diye düşünüyordum. Arkadaşlık kurabiliyorsam onun Kürt olması ya da Türk olması bir şeyi değiştirmiyor. (K-15-T-K)/ ... dışlamadıkları sürece herhangi bir rahatsızlık duymazdım. (K-27-T-E)/ Yani üçü birlikte Kürtçe falan konuşmalar bir tedirgin olurdu yani ne diyorlar falan diye merak ederdim. Ama ortak dili kullandıkları zaman da onlardan rahatsız olmaz normal arkadaşlık ilişkiye devam ederdim. (K-31-T-K)/ Onların bana karşı davranışlarında sorun olmadığını ben de bir sorun çıkartmazdım...(K-40-T-K)</p> <p>Kürt: Kötü hissetmem, fakat insanların kendi ana diliyle konuşabileceği insanların olması insanı mutlu eder. (K-2-K-E)/ Kendimi ne kötü hissedirdim ne de herhangi bir şekilde mutlu hissedirdim...(K-4-K-K)</p>
Toplam	31	21	

ve kaygılı hissedebileceklerini vurgulamışlardır. Dolayısıyla, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, benzer biçimde aynı yurt odasında tek bir kişi olarak farklı sosyal kimlikten kişilerle kalmayı, anlamlı miktarda olumsuz olarak algılamakta oldukları söylenebilir.

Nötr kategorisine bakıldığında ise, yine Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler farklı içeriklere vurgu yapmışlardır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, olumlu vakit geçirildiğinde etnik kimliğin unutulduğunu, birbirlerine insan kimliği ile yaklaştıklarını, arkadaşlık kurulabildiği takdirde etnik kimliğin önemini kaybettiğini ve ortak dilin önemini vurgulamışlardır. Benzeri biçimde, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise, aynı odada kendi anadillerini konuşacak bir kişinin daha olmasının önemini vurgulamışlardır.

Tartışma

Bu araştırmada, üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimlik kategorilerine (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin karşılıklı olarak, birbirleri ile ne ölçüde empati kurabildikleri incelenmiştir. Gruplararası empati, bilişsel ve duyuşsal empati olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, iki görüşme sorusu, bilişsel empatiye ilişkin veri toplamak için diğer dört soru ise duyuşsal empatiye ilişkin veri toplamak için sorulmuştur. Öğrencilerin bilişsel empatilerine ilişkin nitel veri toplamak için Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilere, diğer sosyal kimliğe sahip olup, kendisiyle aynı yurt odasında kalan arkadaşlarının bakış açılarını ve dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anlayabildiklerine ilişkin iki soru sorulmuştur.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirlerinin bakış açılarını anlayıp anlamadıkları incelendiğinde her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yanıtları da “anlayabiliyorum” kategorisinde yoğunluk göstermektedir. Diğer sosyal kimliğe ait bireyleri “anlayabiliyorum” ve “anlamaya çalışıyorum” kategorileri birlikte incelendiğinde, farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerin neden birbirlerini daha iyi anlayabildiklerine yönelik çarpıcı söylemler görülmüştür. Bu söylemlere bakıldığında, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birlikte aynı sosyal çevrede büyümelerinin, yaşanan sosyal çevrede her iki kimliğe sahip kişilerle sıkça karşılaşmalarının, onlarla etkileşimde ve iletişimde bulunmalarının, diğer gruba mensup kişileri gözlemlemelerinin, aile ve akraba içinde diğer sosyal kimliğe sahip kişilerin de yer almasının, üniversite öğrencilerine diğer sosyal kimliğe ait bireyleri daha iyi anlama konusunda yeterlik kazandırdığı ifade edilebilir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirlerinin dünya görüşlerini anlayıp anlamadıkları ele alındığında her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yanıtları hem birlikte hem de karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, hem “anlayabiliyorum” hem de “anlayamıyorum” yanıtları öne çıkmaktadır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtları genellikle “anlayamıyorum” kategorisinde odaklanırken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtlarının hem “anlayamıyorum” hem de “anlayabiliyorum” kategorilerinde odaklandığı saptanmıştır. Öğrenci söylemleri bu farklılığı daha görünür hale getirmektedir. Öne çıkan söylemlere bakıldığında diğer sosyal kimliğin anlaşılmasının nedeni olarak farklı bir kültürde yetişmiş olma durumu öne çıkmaktadır. Birbirleriyle temas etmeden yetişen kişilerin, birbirlerinin dünya görüşlerinin anlaşılmasına imkan vermemeleri de açıktır. Öte yandan “anlayabiliyorum” yanıtlarına bakıldığında ise birlikte vakit geçirme ve bir arada yaşama temaları ile kişilerin dünya görüşlerini açıkça ifade etmeleri ve görünür kılmaları öne çıkmaktadır.

Bu araştırmada bilişsel empatiye ilişkin her iki soruya ait ortaya çıkan sonuçlar, alanyazın ile de örtüşmektedir. Örneğin, Pettigrew ve Tropp (2008), gruplararası temasın ve özellikle gruplararası yakınlığın, farklı sosyal kimliklere ait grup üyelerinin, birbirlerinin bakış açılarını kazanmalarına ve endişeleriyle empati kurmalarına yardımcı olabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, bu yeni bakış açısı, farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin, gruplararası tutumlarının geliştirilmesine katkıda bulunabilir ve bu sayede gruplararası temas, gruplararası önyargının azaltılmasında aracı rolü oynayabilir. Bu görüşleri destekler nitelikte Tropp, Hawi, Van Laar ve Levin (2012), daha fazla gruplararası arkadaşlık ilişkisinin, gruplararası tutumların daha olumlu olmasını öngördüğünü belirtmektedir. Benzer şekilde, Davies ve arkadaşları (2011), farklı grup üyeleri arasındaki etkileşimlerin genellikle gruplararası ilişkileri geliştirdiğini, özellikle gruplararası arkadaşlıkların pozitif gruplararası tutumlara yol açtığını rapor etmektedir. Bu görüşleri destekler nitelikte Turner ve Cameron (2016), gruplararası temasın, farklı kökenlerden gelen akranlarla birlikte çalışma ve gruplararası arkadaşlıklar geliştirme fırsatlarının mevcut olduğu okullarda özellikle etkili olabileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, Turner ve Cameron (2016), gençlerin karşıdakinin bakış açısından bakma ve başkaları ile empati kurma, farklılıkları tanıma ve kabul etme becerilerini geliştirmeye odaklanan müdahalelerin, gençlerin sosyo-bilişsel becerilerini geliştirmesi nedeniyle gruplar arası arkadaşlıklar kurmalarında yardımcı olacağını belirtmektedir. Bu arkadaşlığın da simetrik olarak kişilerin birbirlerinin dünya görüşlerini ve bakış açılarını anlamalarına imkan vereceği söylenebilir. Bu görüşleri destekler nitelikte, Jugert ve arkadaşları (2013) empati ile sağlanan bir başka kişinin toplumsal ve duygusal bakış açısını anlama becerisinin, kişilerde etnik gruplar arası dostluklarda olası yanlış

anlaşılmalara ve kişilerarası çatışmalara ve anlaşmazlıklara karşı da gerekli sosyal becerileri ve dayanıklılığı kazandırabileceğini belirtmektedir.

Sunulan bu araştırma sonuçları ile mevcut araştırmanın sonuçlarının birbirleriyle örtüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla, aynı yurt odasında kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında, birlikte kaliteli zaman geçirme ve doğrudan olumlu temasları ve etkileşimleri nedeniyle, gruplararası bilişsel empati, diğer bir ifade ile diğer sosyal kimlikten bir kişinin bakış açısını ve dünya görüşünü anlamaya ilişkin olumlu sonuçlar ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde hissettikleri duygulara ve davranışlara yönelik de çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Hem Türk hem de Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları birlikte incelendiğinde, her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin, diğer gruptan bir arkadaşlarının canı sıkıldığında hissettikleri duygular benzer özellikler göstermektedir. Öğrencilerin söylemleri, can sıkıntısı hissetme, empati kurma ve üzüntü duyma kategorilerinde benzer bir dağılım sunmaktadır. Bununla birlikte, öne çıkan duygulara bakıldığında çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler kendilerinin de üzüntü ve can sıkıntısı gibi duygular hissedeceklerini söylemenin yanısıra, “Türk-Kürt ayırt etmem”, “oda arkadaşım”, “yakın arkadaşım”, “sevdiğim arkadaşım olması” gibi söylemleri öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla, öğrenci yanıtlarından duyguların ortaya çıkmasına eşlik eden temel vurgunun, sosyal kimlikten öte, insan kimliği ve sıkıntı çeken kişinin bir arkadaş, oda arkadaşı ve sevdiği arkadaşı olma gibi daha “üst kimlik” özellikleri göstermesi durumu vurgulanmıştır.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde gösterdikleri davranışlar incelendiğinde, sosyal kimlik farkı belirgin olmaksızın “yardım etme”, “psikolojik destek”, “çözüm yolu arama”, “diyalog kurma” gibi temalarda benzer yönelim gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin belirtmiş olduğu davranışlara ilişkin sosyal kimlik farkına yönelik belirgin bir yanıt söz konusu olmazken, genel yönelim sıklıkla olumlu bir örüntü sunmaktadır. Örneğin, öğrenci söylemleri, “yardım etme”, “diyalog kurma”, “çözüm yolu arama”, “psikolojik destek verme” üzerinden öne çıkarken, çarpıcı yegane söylem, sosyal kimlik yerine “insan üst kimliğinin” vurgulanıyor olmasıdır. Benzer biçimde, sosyal kimlik yerine diğer kişiyi sevip sevmeme, yakın arkadaş olup olmama gibi kişisel özellikleri vurgulanmıştır. Dolayısıyla, davranışlara bakıldığında “sosyal kimliğin” bir kenara konularak, “kişisel özellikler” ve “üst kimlik” olarak “insan kimliği” referans alınarak gösterilen davranışlar dikkat çekicidir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular açısından iki sonuç çok önemlidir. Birincisi, öğrencilerin “sosyal kimlik” yerine bir “üst kimlik” olarak “insan kimliğini” öne çıkarıyor olmalarıdır. İkinci bulgu ise, üst kimliğe paralel olarak “yardım davranışlarının” çokça vurgulanıyor olmasıdır. Bu her iki sonuca batı alanyazınında da çok sık rastlanmaktadır. Örneğin, Dovidio ve meslektaşları, farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin kendi alt kimlikleri yerine bir üst kimlik ile kendilerini tanımlayarak diğer gruplardan kişiler ile temasa ve etkileşime geçtiklerinde, gruplar arası yanlılığın azaldığını, kendi grubunu üstün görme düşüncesinin azaldığını, açık iletişime yöneldiğini ve gruplararası temasa istekli olduğunu; benzer biçimde iki farklı kimliği tek bir kimlik çatısı altında birleştirmenin, bireyleri karşılıklı imtiyazlara ve paylaşımaya yönelttiğini ifade etmektedir (Dovidio ve arkadaşları, 1997). Yine, Gaertner, Dovidio ve Bachman (1996) farklı sosyal kimlikten bireyler arasında, ortak bir üst kimlik oluşturmanın, gruplararası yanlılığı ve kişiler arası çatışmaları azalttığını ve farklı sosyal kimlikten kişilere karşı olumlu duyguların hissedilmesine katkı verdiğini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde, Gomez ve arkadaşları (2008), lise öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada, farklı sosyal kimlikten gelen öğrencilerin kendilerini bir üst kimlikle, diğer bir ifade ile öğrenci olarak tanımladıklarında daha az gruplararası yanlılık gösterdiklerini ve diğer gruptan kişiler ile daha fazla temas kurma konusunda motive olduklarını belirtmişlerdir. Benzer biçimde, Vezzali ve arkadaşları (2015) öğrenciler ile yapmış oldukları çalışmada, farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin, deprem gibi doğal afetlerin yaşandığı durumlarda tek grup ve kimlik çatısı altında birleşmenin, dış-grup üyelerine karşı yardım etmeyi ve temas etmeye istekliliği arttırdığını bulmuşlardır. Yine aynı çalışmada, ortak kimliğe sahip olmanın dış grup tutumları ile yardım ve temas etme niyeti ile olumlu ilişki içinde olduğunu saptamışlardır. Benzer biçimde, Dovidio, Gaertner ve Saguy (2007), önyargıda azalmanın, farklı sosyal kimliğe sahip grupların üyelerinin, alt kimliklere paralel olarak, ortak üst bir grup kimliği geliştirdikleri bir yeniden sınıflandırma sürecini, yani alt ve üst grup kimlikleri eşzamanlı olarak bir arada ifade edilmesini teşvik eden "çift kimlik"li olmayı benimsemeyi önermektedir. Yine Duck (1983), gruplararası arkadaşlıkların yardım etme ve destek verme gibi olumlu yanlarının olduğunu vurgulamaktadır (aktaran, Davies ve arkadaşları, 2013). Benzer biçimde, Graber, Turner ve Madill (2016), çok sayıda araştırma sonucunu özetleyerek arkadaşlıkların yardım, yakınlık, güvenilir ittifak, kendini doğrulama ve duygusal güvenliğin sağlanması, aidiyet, empati ve karşılıklı bağlılık konularında temel ihtiyaçları destekleyen özellikler gösterdiğini belirtmişlerdir. Aynı şekilde, Batson (2009), başkalarının bakış açılarından bakılarak dünyanın değerlendirilmesinin hoşgörüyü, empatik kaygıları ve yardım etmeyi arttırdığını bulmuşlardır (aktaran, Paluck, 2010).

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde hissettikleri duygular incelendiğinde oldukça yalın sonuçlar elde edilmiştir. Türk sosyal kimliğe sahip öğrenciler temel olarak öfke ve kızgınlık duygularını öne çıkarırken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise, sınırlı düzeyde de olsa, kötü hissetme, rahatsız olma ile öfke ve kızgınlık hissetme duygularını vurgulamışlardır. Ancak, genel olarak bakıldığında kişilerin vermiş oldukları yanıtlar sınırlı kalmıştır. Öte yandan, haksızlığa uğrayan kişinin etnik kimliğinin vurgulanmasının kabul edilemeyeceğine ilişkin vurgular, her iki sosyal kimliğin temsilcileri tarafından da ifade edilmiştir. Buradan yola çıkarak öğrencilerin yine bir “üst kimlik” olarak “insan kimliği” ve kişiden bağımsız olarak haksızlığı öne çıkardığını söylemek mümkündür.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde gösterdikleri davranışlar incelendiğinde, oldukça çarpıcı ve detaylı sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin söylemleri tematik olarak incelendiğinde genel anlamda “haksızlığa karşı mücadele etme”, “haklı tarafı savunma” ve “yardımcı olma” temaları vurgulanmıştır. Yine benzer olarak, sosyal kimlik özellikle ötelenerek, haklı olma, haksızlığa karşı mücadele etme, yardım etme gibi yardım ve destek temalarının öne çıkması anlamlıdır. Öğrencilerin haksızlık karşısında, sosyal kimliği görmekten çok, “hak kavramı” ve “yardım davranışının” etrafında hareket etmeleri oldukça çarpıcıdır. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin bir yıl aynı odayı paylaşmalarının sonucunda birbirleriyle yakın temasın, dış gruba yönelik önyargı ve olumsuz tutumları azaltması nedeniyle, haksızlık karşısında, kişiden çok “hak” gibi bir “üst” kavramın öne çıkması ve davranışları belirlemesi anlamlıdır. Pettigrew ve Tropp (2006), toplam 250.000'den fazla katılımcıyı temel alan 515 çalışmanın meta-analizi sonucunda, temas ve önyargı arasında anlamlı derecede olumsuz bir ilişki bulmuştur. Benzer biçimde, Hewstone (2009) da temas ve önyargı arasında anlamlı derecede negatif bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda, gruplararası temasın önyargıları azaltmak için etkili bir araç olduğunu da belirtmektedir. Dış-grup üyeleriyle arkadaşlık ve iletişim kurmanın da önyargıları azalttığı bulunmuştur. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında olumlu temas ve iletişim gerçekleştiği takdirde, gruplar arası önyargının azalacağı saptanmıştır. Bu sonuçlar ile mevcut araştırmada elde edilen bulgular örtüşmektedir. Aynı yurt odasında kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında temas arttıkça, önyargının azaldığı, dolayısıyla da, öğrencilerin haksızlığa uğradığında birbirlerinin sosyal kimliklerini göz ardı ederek bir “üst kavram” olarak “hak ve haklılık” kavramlarının etrafında hareket ederek, birbirlerine yardımcı olmayı tercih ettikleri söylenebilir. Bu çıkarımlar Gaertner ve Dovidio (2005) tarafından da vurgulanmaktadır. Yazarlar ortak bir üst

grup kimliği geliştirmenin, farklı sosyal kimlikteki insanların birlikte yaşadıkları ortamlarda, negatif düşünceleri, duyguları ve davranışları olumlu düşünce, duygu ve davranışlara dönüştürebildiğini ve kişilerin, birbirlerine yardım etme konusunda daha istekli olmalarına yol açtığını bulmuşlardır (Gaertner ve Dovidio, 2005).

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde hissettikleri duygular incelendiğinde oldukça anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Farklı sosyal kimlikteki öğrenciler benzer sonuçları vurgulamışlardır. Öne çıkan temalar, “empati kurma” ve “üzüntü duyma” temalarıdır. Yine öğrenciler arasındaki en önemli ortaklık, duygularını ifade ederken, sosyal kimlik farklılığından uzaklaşarak yanıt vermeleridir. Ayrıca, bir üst kimlik olarak sosyal kimlik yerine yalın biçimde üzüntünün ve empatinin vurgulanması da anlamlıdır. Benzer biçimde, yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde gösterdikleri davranışlar incelendiğinde oldukça detaylı ve geniş yelpazede bir yanıt silsilesi ile karşılaşmıştır. Öğrenci davranışları üç temel temanın etrafında sırasıyla yoğunlaşmaktadır. Bunlar “yardımcı olma, diyalog kurma ve derdini paylaşma”dır. Benzer biçimde sosyal kimlikten uzaklaşarak ve farkları görmeksizin, yardım etme hedefli ve odaklı tepkilerde bulunulması geniş şekilde ifade edilmiştir. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin de diğer gruptan üzgün bir öğrenci gördüklerinde gösterdikleri davranışlar referans alındığında, alt kimlik yerine, insan üst kimliği üzerinden kendilerini konumlayarak, arkadaşlarına yardım etme davranışı gösterdikleri saptanmıştır. Alt kimlikler yerine, üst kimlik üzerinden hareket etme ile diğer sosyal kimlikten bir kişiye yardım etme davranışları arasında bir ilişki saptanmıştır. Buna paralel olarak, Gaertner ve Dovidio (2005) farklı sosyal kimlik kategorilerine sahip bireylerin paylaştığı bir üst kimlik söz konusu olduğunda, dış grup üyelerinin daha olumlu değerlendirildiği ve daha fazla yardım davranışı sergilendiğini, birçok araştırma sonucunu karşılaştırarak belirtmişlerdir. Nier ve arkadaşları (2001) da ortak bir üst kimliğin dış gruba yönelik yardım davranışları üzerinde daha olumlu etkileri olduğunu bulmuşlardır (Nier ve arkadaşları, 2001).

Türk ya da Kürt sosyal kimliklerine sahip tek öğrenci olarak aynı yurt odasında birçok öğrenci ile birlikte kalındığında hissedilen duygulara yönelik analizlerde de oldukça çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler daha çok olumlu ve nötr duyguları öne çıkarırken, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise olumsuz ve nötr duyguları öne çıkarmıştır. Bunun nedeni, üniversite öğrencileri açısından, sosyal kimlik temelli demografik oranın Türk öğrenciler lehine daha fazla olması nedeniyle, farklı sosyal kimlikten öğrencilerin yurt odasında tek bir kişi olarak kalma durumuna alışık olmamaları nedeniyle daha kaygılı

ve olumsuz duygular hissetmeye açık olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin ise, halihazırda farklı sosyal kimlikten öğrenciler arasında tek Kürt öğrenci olarak kalma durumu ile sıkça karşılaşılıyor olmaktan kaynaklı, hazıroluş yaşıyor ve sosyal beceri geliştirmiş olmaktan kaynaklı daha az kaygı yaşıyor olabilirler.

Öğrenciler, olumlu duygular hissederken gerekçe olarak şunları bildirmişlerdir: ortak dili konuşuyor olma, birlikte büyümüş ve geçmişte birlikte yaşam deneyimine sahip olma, ortak bir alan yaratabilme, diğer sosyal kimliğe sahip kişilerin kültürünü bilme ve onları tanıma, sosyal kimlikler üzerinden hareket etmeme ve diğer sosyal kimlikten kişilerin içinde farklı olarak bulunmaya alışık olma. Buna karşın, olumsuz duyguların gerekçesi olarak da şunlar vurgulanmıştır: Irkçı olma, odada diğer sosyal kimlikten tek kişi olduğunu hissettirme, dışlanma korkusu yaşama ve etnik kökene çok önem verme. Nötr duyguların gerekçeleri olarak da şunlar vurgulanmıştır: Birlikte vakit geçirirken sosyal kimliği unutma, sadece insan kimliğiyle hareket etme, diğer sosyal kimlikten kişilerle arkadaşlık kurabilme, dışlanmadıkça rahat olma, odada aynı dili konuştuğunda sorun yaşamama ve odada ortak dili kullanma.

Sonuç olarak, farklı sosyal kimlikten gelen üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasında birlikte uzun süre kalmaları durumunda, uygun olumlu ilişkiler yapılandırıldığı takdirde, yapıcı ve barışçıl diyalogların, zamanla kişileri sosyal kimliklerinin ötesine ve üstüne geçirecek birbirlerini “insan” kimliği ya da “kişisel” kimlik özellikleriyle görmeye başlamalarına vesile olduğu söylenebilir. Dolayısıyla da farklı sosyal kimliklere sahip (Türk ve Kürt) üniversite öğrencileri yakın arkadaş olmaya başladıklarında, zamanla empati becerilerinin geliştiği, dostluklarının arttığı, zor durumlarda birbirlerine yardım ettikleri, psikolojik destekte buldukları, diyalog kurdukları, buna karşın önyargı, dışlama, ayrımcılık ve tehdit algısı gibi olumsuz duyguların da azaldığı söylenebilir.

Bu araştırmanın sonucunda hem araştırmacılara hem de uygulamacılara bazı önerilerde bulunulabilir. Öncelikle, araştırma nitel bir çalışma olduğu için sınırlı sayıda kişi ile yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçların geniş kitlelere genellenmesi güçtür. O nedenle, çalışmanın bir ölçek çalışması olarak da yeniden gerçekleştirilmesi ve sonuçların genellenebilirliğine katkı verilmesi gerekmektedir. İkinci çalışma olarak aynı mekanda sağlanan gruplararası temasın gruplararası empatiye etkisinin, yarı deneysel desen olarak gerçek yaşam koşullarında da test edilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin yurda gelmeden önceki duygu ve düşünceleri net olarak bilinmediği için, öğrenci görüşlerinin yurtda yaşarken edinmiş oldukları duygu ve düşünceler mi yoksa geçmişten getirdikleri duygu ve düşünceler mi

olduğuna yönelik sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın yurt ortamına ilk defa girerken ve girdikten sonra edinilen duygu ve dūřunceler çerçevesinde deneysel desenler kullanılarak gerçekleştirilmesine gereksinim bulunmaktadır. Böylece yurt ortamının etkilerine yönelik daha gerçekçi sonuçlar elde edilecektir. Eđer yurt gibi uzun süre bir arada yaşanan mekanlarda farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasında yaşanan olumlu temasın gruplararası empatiyi geliştirmeye ilişkin olumlu etkisi kanıtlanabilirse, farklı sosyal kimliklerin birlikte yaşadığı ülkemiz koşullarında milyonlarca öğrencinin yaşadığı yurtlar için yeni ve olumlu politikaların oluşturulmasına katkı verebilir.

Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bilgiler işığında, farklı sosyal kimlikten gelen niversite öğrencileri arasında olumlu gruplararası temasın, tutumun, empatinin, yardımlaşmanın ve güvenin geliştirilmesi; gruplararası önyargının, tehdit algısının, olumsuz tutumun, kaygının azaltılması; farklı sosyal kimlikler hakkında doğrudan bilgilerin deneysel olarak elde edilmesi için öğrencilerin aynı yurt odalarında en azından 4 yıl birlikte kalmalarının sağlanması dūřnlebilir. Bu birlikte yaşamanın olumsuz gruplararası temasa dönüşmemesi için de yurt yönetimleri tarafından önlemlerin alınması ve farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arası ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi için yurt içinde ve yurt dışında yapılandırılmış programların uygulanmasına gereksinim bulunmaktadır.

Kaynaklar

- Aberson, C. L. ve Haag, S. C. (2007). Contact, perspective taking, and anxiety as predictors of stereotype endorsement, explicit attitudes, and implicit attitudes. *Group Processes and Intergroup Relations*, 10, 179-201.
- Aboud, E. F. ve Brown, S. C. (2013). Positive and negative intergroup contact among children and its effect on attitudes. In G. Hodson and M. Hewstone (Eds.), *Advances in Intergroup Contact* (pp. 176-199). East Sussex: Psychology Press.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Davies, C, Tropp, L. R., Aron, A., Pettigrew, T. F. ve Wright, S. C. (2011). Cross-group friendships and intergroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 75, 332-351.

- Davies, K., Wright, C. S., Aron, A. ve Comeau, J. (2013). Intergroup contact through friendship: Intimacy and norms. In G. Hodson ve M. Hewstone (Eds.), *Advances in Intergroup Contact* (pp. 200-229). East Sussex: Psychology Press.
- Dovidio, J., Gaertner, S. L. ve Saguy, T. (2007). Another view of “we”: Majority and minority group perspectives on a common ingroup identity. *European review of social psychology*, 18 (1), 296–330.
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F. ve Bachman, B. A. (1996). Revisiting the contact hypothesis: The induction of a common ingroup identity. *Journal of Intercultural Rel.* 20 (3/4), 271-290.
- Gaertner, S., L. ve Dovidio, J. F. (2005). Understanding and Addressing Contemporary Racism: From Aversive Racism to the Common Ingroup Identity Model. *Journal of Social Issues*, 61 (3), 615-639.
- Gomez, A., Dovidio, J. F., Huici, C., Gaertner, S. L. ve Cuadrado, I. (2008). The other side of we. When outgroup members Express common identity. *PSPB*, 34 (12), 1613-1626, doi:10.1177/0146167208323600.
- Graber, R., Turner, R. ve Madill, A. (2016). Best friends and better coping: Facilitating psychological resilience through boys' and girls' closest friendships. *British Journal of Psychology*, 107 (2), 338-58. doi: 10.1111/bjop.12135.
- Hewstone, M. (2009). Living apart, living together? The role of intergroup contact in social integration. *Proceedings of the British Academy*, 162, 243-300.
- Jugert, P., Noack, P. ve Rutland, A. (2013). Children’s cross-ethnic friendships: Why are they less stable than same-ethnic friendships? *European Journal Of Developmental Psychology*, 10 (6), 649-662. doi: 10.1080/17405629.2012.734136
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Munniksma, A., Stark, T. H., Verkuyten, M., Flache, A. ve Veenstra, R. (2013). Extended intergroup friendships within social settings: The moderating role of initial outgroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16, 752-770. doi:0.1177/1368430213486207.
- Nier, J. A., Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Banker, B. S., Ward, C. M. ve Rust, M. C. (2001). Changing interracial evaluations and behaviour: The effects of a

- common group identity. *Group Processes ve Intergroup Relations*, 4 (4), 299-316.
- Paluck, L. E. (2010). Is It Better Not to Talk? Group Polarization, Extended Contact, and Perspective Taking in Eastern Democratic Republic of Congo. *Personality and Social Psychology Bulletin* 36 (9) 1170-1185.
- Pettigrew, F. T. ve Tropp, R. L. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90 (5), 751-783. doi: 10.1037/0022-3514.90.5.751
- Pettigrew, F. T. ve Tropp, R. L. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38, 922-934. doi: 10.1002/ejsp.504
- Pettigrew, F. T., Tropp, R. L., Wagner, U. ve Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35, 271-280
- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2011). When groups meet. The dynamics of intergroup contact. New York: Psychology Press.
- Pettigrew, T. F., Christ, O., Wagner, U. ve Stellmacher, J. (2007). Direct and indirect intergroup contact effects on prejudice: A normative interpretation. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(4), 411-425. doi:10.1016/j.ijintrel.2006.11.003.
- Stephan, W., G. ve Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55 (4), 729-743.
- Swart, H., Hewstone, M., Christ, O. ve Voci, A. (2010). The Impact of Crossgroup Friendships in South Africa: Affective Mediators and Multigroup Comparisons. *Journal of Social Issues*, 66 (2), 309-333.
- Tropp, L. R., Hawi, D.R., Van Laar, C. ve Levin, S. (2012). Cross-ethnic friendships, perceived discrimination, and their effects on ethnic activism over time: A longitudinal investigation of three ethnic minority groups. *British Journal of Social Psychology*, 51, 257-272.

- Turner, N. R. ve Cameron, L. (2016). Confidence in Contact: A New Perspective on Promoting Cross-Group Friendship Among Children and Adolescents. *Social Issues and Policy Review*, 10 (1), 212-246.
- Vezzali, L. ve Giovannini, D. (2012). Secondary Transfer Effect of Intergroup Contact: The Role of Intergroup Attitudes, Intergroup Anxiety and Perspective Taking. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 22, 125-144. doi: 10.1002/casp.1103
- Vezzali, L., Cadamuro, A., Versari, A., Giovannini, D. ve Trifiletti, E. (2015). Feeling like a group after a natural diaster: Common ingroup identity and relations with outgroup victims among majority and minority young children. *British Journal of Social Psychology*, 54, 519-538. doi: 10.1111/bjso.12091.